

Nr 551

Av herr **Hagberg m. fl.**, i anledning av *Kungl Maj:ts proposition, nr 110, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.*

I regeringens proposition nr 110/1958 framlägges riktlinjer för den svenska militärmaktens organisation och utveckling under den närmaste tioårsperioden samt de beräknade kostnaderna därför. Departementschefen ansluter sig i alla väsentliga punkter till de uppfattningar som 1955 års försvarsberedning framfört. Denna beredning accepterar i sin tur i allt väsentligt de åsikter och ståndpunkter som de högsta militära tjänstestälлена hävdad.

Regeringsförslaget kan alltså anses utgöra de militära befälhavarnas önskemål med de modifikationer som dessa ansett sig böra iakttaga av hänsyn till den allmänna opinionens reaktioner och möjligheterna att få militärutgifterna accepterade av riksdagens majoritet.

I regeringsförslaget fäster man sig först och främst vid att den angivna målsättningen för vårt lands militära försvar icke underordnas den av regeringen proklamerade utrikespolitiska målsättningen. Som bekant är denna målsättning formulerad sålunda: alliansfrihet under fredstid för att möjliggöra neutralitet i händelse av krig. Denna regeringens utrikespolitiska målsättning har ett mycket starkt stöd hos den överväldigande delen av svenska folket. I försvarspropositionen heter det emellertid:

Om krig eller oroligheter utbryter i vår närhet ställes krigsmakten inför uppgiften att värna vår *neutralitet*. (Kursiverat i propositionen). *Krigsmakten kan dock enligt studien inte utformas med särskild hänsyn härtill.* (Vår kusiv.). Det avgörande skyddet för neutraliteten ligger i krigsmaktens förmåga att genom sin styrka avhålla en motståndare från angrepp.

Den tankegång som här framlägges är, att den svenska krigsmakten skall vara av en sådan storlek och kvalité, att den avskräcker också stormakter och stormaktsblock från att våga ett angrepp mot vårt land. Vårt lands jämförelsevis ringa befolkning, dess långa gränser och begränsade ekonomiska resurser medger dock inte uppbyggnad och underhåll av en militärmakt så stor att den kan avskräcka en stormakt eller ett stormaktsblock från ett angrepp i avsikt att ta vårt land i anspråk för sina egna syften. Visserligen sägs i annat sammanhang i propositionen att angrepp mot vårt land inte kan bli en förstahandsangelägenhet för i krig invecklade stor-

makter eller stormaktsblock. Detta är emellertid endast lösa spekulationer och kan inte vara annat än lösa spekulationer.

Trots departementschefens mening att det är nödvändigt att nu »se framåt och att icke i för hög grad bygga på erfarenhetsmässiga intryck» vill vi göra några erinringar, som i detta sammanhang inte är utan intresse.

Under världskriget 1939—1945 företogs upprepade invasionsaktioner mot såväl små som medelstora och stora stater. Nazi-Tyskland invaderade i tur och ordning Polen, Danmark, Norge, Holland, Belgien, Frankrike, Jugoslavien och Sovjetunionen. Japan invaderade vissa områden i Stilla havet och Kina. England-Amerika invaderade Nordafrika, Italien och det europeiska fastlandet över Frankrike. Sovjetunionen gick i krigets slutskede över de tyska gränserna. Ett karaktäristiskt drag i andra världskriget var att inte ett enda allvarligt anlagt invasionsförsök misslyckades. Endast efter lång försvarskamp och tidskrävande kraftsamling lyckades Sovjetunionen och Kina kasta ut angriparna, detta dock först sedan angriparna ockuperat områden som i areal och befolkning mångdubbelt överträffade vårt land.

Ytterligare karaktäristiskt för det andra världskrigets invasionsföretag var att angriparens förluster under själva invasionsoperationerna var relativt ringa. De ojämförligt största förlusterna uppstod i angriparens försök att hålla de erövrade områdena besatta och utnyttja dem för sina egna syften.

Det svenska gränsförsvarets styrka lär inte i framtiden kunna avskräcka en stormakt eller ett stormaktsblock från angrepp. Däremot skulle vetskapen om att träffa ett väpnat folk med fast beslutsamhet och förmåga att kämpa sig fritt säkerligen stämma till större eftertanke. Denna eftertanke skulle bli än större om vårt land genom sina ståndpunktstaganden i de utrikespolitiska frågorna ytterligare befäst den good-will som det redan åtnjuter såsom fredsälskande och neutral stat.

Gränsförsvarets avskräckande verkan förringas ytterligare av det faktum att vi inte kan försvara våra gränser i hela dess längd. Inte ens den militära sakkunskap, på vilken regeringsförslaget stödjer sig, vågar förutsätta ett sammanhängande gränsförsvaret. Av överbefälhavarens militära studier, som redovisas i propositionen, framgår, att endast vissa delar av våra gränser mot norr och öster kan erhålla ett försvar som kan tänkas slå tillbaka en angripare. Gränserna mot väster förutsattes icke vara i behov av något gränsförsvaret, endast skydd för att »tillgodose importbehovet». (sid. 48).

I detta sammanhang kan vi inte underlåta en kommentar till den kostnadsram för militärväsendet, som regeringsförslaget skisserar. Detta kostnadsförslag är så konstruerat att en automatisk höjning av militärutgifterna kommer att ske under den närmaste tioårsperioden. Till de 2 700 miljoner kronor, som begärs för nästa budgetår på driftbudgeten, kommer kapitalutgifterna och andra utgifter, som har direkt samband med försvarsorga-

nisationen. Den förutsedda automatiska höjningen beräknas uppgå till 65 à 70 miljoner kronor årligen, vartill kommer kompensation för eventuella prisstegringar. Regeringsförslaget innebär i sina konsekvenser att vi får en stegring under tioårsperioden av militärutgifterna från närmare 3 000 miljoner kronor nästa år till närmare 5 000 miljoner kronor vid tioårsperiodens slut. Sådana utgifter för militära ändamål i fredstid torde vara ganska enastående för en liten nation, och de betänkligheter mot militäranslagens storlek, som kommit till uttryck på olika sätt, är både begripliga och berättigade. Det grundläggande felet i regeringens förslag är emellertid att det väljer en oriktig målsättning för vårt försvar av den nationella friheten och neutraliteten.

Enligt vår mening måste man finna sig i det faktum, att ett litet land som vårt inte förmår bygga upp och underhålla en krigsmakt som kan avskräcka en stormakt eller ett stormaktsblock från angrepp. Alla erfarenheter visar att detta inte var möjligt redan vid det andra världskrigets utbrott. Den tekniska utvecklingen av vapnen, kärnvapnets tillkomst, nya transportmedel för vapen, såsom robotar och raketer, gör det ännu mer omöjligt.

Vi anser den av regeringen proklamerade utrikespolitiska linjen — alliansfrihet och neutralitet — vara riktig. Vi anser också att vårt försvarsväsen skall utformas så, att det blir ett stöd för denna politik och samtidigt visar all världen att Sveriges folk är berett att försvara sin nationella frihet men inte har några som helst aggressiva avsikter. Vi bör således bygga upp ett *neutralitetsförsvar*. Ett sådant försvar har flera komponenter och inte enbart militära.

Vi anser att nya priciper för folkets militära värnkraft är förtjänta av prövning. För närvarande ligger tyngdpunkten i militärorganisationen på upprättandet och upprätthållandet av en tekniskt högtstående militär organisation. De värnpliktiga utbildas med tanke på att i händelse av krig kunna sköta de tekniskt mycket komplicerade stridsredskapen. Däremot räknar man inte med att i händelse av ett angrepp mobilisera hela folket till försvar och för uppgiften att driva ut en angripare från ockuperat territorium. Vi menar att de erfarenheter som krigföringen gav i de under andra världskriget ockuperade staterna borde beaktas och bearbetas med hänsyn till de svenska förhållandena och den vapentekniska utvecklingen. En allmänt genomförd utbildning och återkommande repetition av en gång inhämtad kunskap i gerillakrigföring samt uppläggning av förråd av enkla handvapen, ammunition, sprängämnen och dylikt skulle höja värnkraften. En lämplig organisation enligt milisprincipen kunde upprättas. Tyngdpunkten i en sådan organisation kunde måhända lämpligast förläggas till industrierna och det redan existerande verkskyddet. Därest arbetarnas och tjänstemännens organisationer vore engagerade i en sådan försvarsorganisation

och hade kontroll över de upplagda förråden, vore riskerna för ett missbruk av dessa eliminerade.

Som redan nämnts består ett effektivt neutralitetsförsvar inte endast av militära maktmedel. Lika stor roll spelar det förtroende som vårt folk åtnjuter hos andra folk såsom fredsvänligt och neutralt. Varje ståndpunktstagande i utrikespolitiska sammanhang, vilket med berättigande kan tolkas som partitagande för den ena eller andra stormaktsgruppen, är till skada för förtroendet. Också handlingar av inflytelserika svenska befolkningsgrupper av krigsaktivistisk och aggressiv karaktär kan skada förtroendet till den proklamerade neutralitetslinjen. Särskilt skadligt verkar givetvis om krigsaktivism och aggressionslystnad vittnande uppträdande från de militära tjänsteställena. Ett effektivt neutralitetsförsvar måste vårda sig om att ytterligare utbygga det redan befintliga förtroendet till uppriktigheten och ärligheten i den proklamerade utrikespolitiska målsättningen.

Vår nationella säkerhet skulle stärkas om vår neutralitet vore garanterad av i första hand stormakterna. Under senare år har sådan garanti utfärdats till Österrike. Oss förefaller det rimligt att stormakterna inte skulle ha något reellt att invända mot att utfärda liknande garantier också för Sverige, därest önskemål om sådana gjordes från svensk sida.

Under den senaste tiden har en stark opinion rests mot de ökade militärutgifterna. Inför de perspektiv som kärnvapnen öppnar i fråga om förintelsekraft har frågan ställts om det över huvud taget lönar sig för ett litet land att hålla sig med en krigsmakt. Vi inbillar oss inte att den tiden redan kommit då varg och lamm kan beta fredligt vid varandras sida. Men å andra sidan tror vi att det ligger något positivt och värdefullt i de tankegångar som exempelvis framförts i författaren Per Anders Fogelströms och reservofficieren Roland Morells skrift »I stället för atombomb». De rekommendationer och uppfattningar som redovisas i denna skrift ter sig för vanetänkandet utopiska och för det militära vanetänkandet naturligtvis skrattretande. Det vore dock oklokt att utan vidare avvisa dessa tankar och förslag. Måhända kommer de vid en allvarlig prövning att visa sig mera hållbara än vad som kan synas vid första ögonkastet.

Man kan inte bortse från att de tekniska och vetenskapliga framstegen och upptäckterna efter det andra världskriget i grund förändrat betingelserna för de små nationernas tillvaro och inför nya kvaliteter i det mellanfolkliga umgänget. Inte minst har de militära organisationerna fått nya, tidigare helt okända, maktmedel i sina händer, maktmedel som principiellt skiljer sig från alla tidigare kända vapen. De nya vapnen, kärnvapnen av olika slag, har inte endast en omedelbar och direkt verkan. Dessa vapen drabbar inte endast samtidens människor utan också framtidens. De kan framföras med hjälp av helt nya transportmedel, robotar och raketer, mot vilka

intet effektivt hinder kan resas. Detta är någonting principiellt nytt, som måste beaktas vid utformningen av det neutralitetsförsvar som anses behövt. Det principiellt nya i den moderna krigstekniken kräver enligt vår mening en radikal omprövning av alla gamla, på tidigare teknik byggda försvarspolitiska premisser.

Vi är helt medvetna om det omöjliga i att på kort tid och utan tillgång till militär och annan sakkunskap framlägga ett konkret förslag till ett svenskt neutralitetsförsvar, byggt enligt andra principer än de hävdvunna. Vi anser emellertid att en förbehållslös prövning av nya vägar för ett sådant försvars utformning bör företas. Vi antar att två år bör vara tillräckliga för en sådan prövning.

Intill dess en sådan utredning föreligger och ett nytt förslag till neutralitetsförsvar kan framläggas inför riksdagen, kommer givetvis den nuvarande militära organisationen att existera. Vi motsätter oss emellertid varje höjning av de för innevarande budgetår utgående anslagen till militära ändamål. Redan årets riksdag kan fatta vissa principbeslut att begränsa militärutgifterna. I motion nr 524 i andra kammaren till årets riksdag av herrar Spångberg och Åkerström, liksom i motion nr 525 i andra kammaren av herr Lundberg har ställts vissa konkreta förslag, till vilka vi vill ansluta oss.

Denna anslutning från vår sida gäller yrkandena i den förstnämnda motionen om principbeslut mot att atomvapen införlivas med den svenska krigsmakten. I den senare motionen vill vi ansluta oss till yrkandena om nedskärning av värnpliktstiden till sex månader, begränsning av repetitionsövningarna samt höjningen av de värnpliktigas dagavlöning till kronor 3:50.

Med hänvisning till vad här anförts vill vi föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en allsidig utredning av ett neutralitetsförsvar i huvudsaklig överensstämmelse med de grundlinjer som i det föregående skisserats.

Stockholm den 25 april 1958

H. Hagberg

Gustav Johansson

Knut Senander

Helmer Holmberg

Henning Nilsson

Erik Karlsson